

ATATÜRK'ÜN EKONOMİ MUCİZESİ

Emel KOYUNCU*

Zamanın Başbakanı Tansu Çiller'e hitaben yazılan bir mektupta anlatılanlar, beni ekonomi üzerinde düşünmeye itti. Bir Türk vatandaşı, ekonomi profesörü olan başbakanın yatırımlar üzerine verdiği öğütlerin tam tersini yaparak milyolarını milyarlara çeviriyordu.

Bu nasıl bir olaydı? Nasıl oluyordu da ekonomi profesörü olan birisinin söylediklerinin tam tersini uygulayarak zengin oluyordu.

Meseleyi geçmişle kıyasladığımızda, durumun hiç de iç açıcı olmadığını gördüm. Bugün tam bir ekonomi krizi yaşayan ülkemiz, maalesef kurulduğu gibi kalmamış. Yıllar önce tüm kaynakları tükenmiş. Fakat gariptir; bugün düzgün, sorunsuz olan ekonomimiz iki-üç sene gibi kısa bir sürede kötüye çevriliyor, diğer taraftan bunun tersine sıfırdan başlanarak on beş yıl gibi kısa bir sürede dünya devletleriyle yarışır duruma gelmişiz.

Aslında meseleyi on beş yıl gibi kısa bir zamanda sınırlamak değil de, bizi bu on beş yılda önemli yerlere taşıyan Atatürk'ün içinden yetiştirdiği yedi yüz yıllık tarihe sahip bir milletin ekonomik faaliyetleri ve bunun nesilden nesile aktarılması ve daima gelişerek sistemleştiği açıısından bakarsak daha kolay çözüme ulaşabiliriz.

Tarihi araştırmalar, Türkler'in ekonomiye çok yatkın ve son derece başarılı uygulamalar gerçekleştirmiş bir geçmişe sahip olduklarını göstermiştir. Coğrafi konumları itibariyle tarihi ticaret yollarını ellerinde bulduran Türkler, bunu en iyi şekilde değerlendirmesini bilmişler ve ticari alandaki üstünlüklerini daima kabul ettirmişlerdir.

* Fatih Üniversitesi, Çin Dili ve Edebiyatı Bölümü

Fakat elimizdeki bu imkânlarla rağmen Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde politika, yanlış yürütülen siyasi, ekonomik sistemler yabancı ülkelere verilen sınırsız imtiyazlar sonucunda, yeni kurulacak olan Türk Devletine ekonomik ve siyasi bağımlılığını tamamen kaybetmiş bir devlet mirası kalmıştı.

Bu son derece olumsuz şartlara rağmen, Türk Milleti'nin ekonomi konusundaki tarihi tecrübeleri, Atatürk'ün dahi kişiliğinin önderliğinde, ekonomik bir mucize gerçekleştirmiştir.

Evet, Atatürk'ün döneminde modern çağımız insanını şaşırtacak derecede olgun, tutarlı ve uygulanabilir, ışık tutucu ve yol gösterici bir ekonomi politikası mevcuttur.

Buna milli ekonomi politikası demek de mümkündür. Çünkü Atatürk bu politikayı çağdaş sistemlerin sınırlayıcı kalıplarına bağlı kalmadan, günün şartlarını ülke gerçeklerini, demokrasi prensiplerini göz önünde bulundurarak takip ettiği Türk motifleri ile dopdolu, tamamen bize ait olacak şekilde hazırlamıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu ilk yıllarda, aydınlarımızı derin bir karamsarlığa düşüren ekonomik tablo, onun mahir elleri ile düzeltilmiş, Türk Milleti özlediği nizâmı ve layık olduğu hayat seviyesini, Atatürk'ün ortaya koyduğu bu ekonomi politikası ile kısa zamanda gerçekleştirme yoluna girmiştir.

Atatürk tarafından geliştirilen bu fikirler, milletin değerlerini koruyarak, ekonomik gelişmede kamunun ilgisini dinamik bir yaklaşımda değerlendiren ve diğer sistemlerin aksaklıklarını giderici yönlerle doludur.

Atatürk'ün bu ekonomi politikasındaki bir diğer mucize de, fikir ve icraat arasında mükemmel bir dengenin mevcut oluşudur. Çünkü Atatürk, çayını, şekerini dahi yabancı ülkelere getiren bir ülkeyi on beş yılda tan-

kını, tüfeğini yapan bir ülke yapmıştır. Hatta onun dehası 1929 yılında yaşanan ve gelişmiş ekonomilere sahip ülkeleri bile sarsmış olan ekonomik buhrandan, ülkemizin değil etkilenmek, bilakis bu durumdan kâr çıkarmamızı sağlamıştır.

Atatürk'ün ekonomi politikasını birbirinden farklı özellikler taşıyan iki dönem halinde incelemek mümkündür.

1) 1923/1930 DÖNEMİ

Bu dönemi fikri oluşma ve az da olsa uygulamaya koyma dönemi olarak nitelendirmek mümkündür.

I. İzmir İktisat Kongresi ile başlayan bir fikri oluşum ekonomik envanterin belirlenmesi, model arayışı gibi evrelerden sonra uygulamaya başlanmıştır. Liberal sanayileşme ve kalkınma politikasına yer verilmiştir. Sahip olduklarımız ve olmadıklarımız belirlenmiş, ekonomik hedefler tayin edilmiştir.

İzmir Kongresi'nde alınan kararların çoğu uygulanabilmiştir. Ancak bütün gayretlere rağmen sonuçlar arzu edildiği şekilde olmamıştır. Tasarrufların azlığı, bir banka sisteminin tam olarak yerleştirilmemiş olması, özel sektörde sermaye birikiminin azlığı, tecrübe ve bilgi azlığı, gümrük himayesinden yoksun oluşların etkisi, bu sonucun doğmasına sebeptir.

2) 1930-1940 DÖNEMİ

Bir karma ekonomi rejimini ifade eden devletçiliğin ön planda bulunduğu bir dönemdir. İktisat politikasının ana karakterinde bariz olarak şunlar göze çarpar:

- Devlet Öncülüğü
- Devlet Yatırımcılığı

- Devlet İşletmeciliği
- Devletin tespit ettiği hedeflere ekonominin yönlendirilmesi

Bu iki dönemin ortak karakteri; "Ekonomiyi harekete geçirme, hızlandırma, yönlendirme, plânlı sanayiye yönelme ve tarımı diriltme" şeklinde ele alınabilir.

Evet, Atatürk iktisatçı değildi. Ancak iktisadın önemini açıkça görebilecek bir fikir oluşumuna sahipti diyebiliriz.

Atatürk mücadelesinde, deyim yerindeyse, bir bakıma sıfırdan başlamış, arka arkaya gelen savaşlardaki sürekli yenilgilerle gücünü ve daha önemlisi moralini tüketmiş bir halkı yeniden atılıma geçirmiş, giderek artan gücünün sınırını daima en gerçekçi biçimde saptamış, kesinlikle düş ve serüvene kapılmamış, inanılmaz zorluklar ve olanaksızlıklar içinde yeni bir devletin temellerini atış, hep ileriye bakarak bu yeni devletin çağın gereklerine uyarak uygarlık düzeyini yükseltmesini amaçlamış, çağımızın büyük gerçeği az gelişmiş ülkelerin gerek ulusal, gerek uluslararası plânda yoksulluk çemberini nasıl kıracaklarını ve "bütün" içinde göstermeye çalışmıştır.

Bu bağlamda Atatürk'ün ekonomik görüşlerini kısaca şu başlıklar altında özetlemek mümkündür;

1- Atatürkçü düşüncenin temel amacı, imtiyazsız ve sınıfsız bir biçimde, topyekün olarak bütün halkın refahını yükseltmiştir. Atatürk, Karl Marx gibi insanları üretim ilişkilerinde bir esir, **Adam Smith** gibi ekonomik yönde bir bencil olarak almamış, insanın manevî değerlerini daima ön plânda tutmuştur.

2- Bütün toplumun mümkün olduğu kadar kısa sürede kalkınabilmesi için, ekonomik ve sosyal kalkınmaya bir bütün olarak yaklaşmıştır. Yani her türlü yenilik ve ekonomik kalkınmaya yönelik uygulamaları birbiri ile çelişkili olmamıştır. Çeşitli alanlardaki uygulamaları birbirine desteklemiştir.

3- Ekonomik düşüncenin temelinde siyasi ekonominin kuralları vardır. Devlet girişimciliği bu pazarın kurallarına uymak zorundadır.

4- Pazarlardaki rekabet kurallarının işleyişi bir kalkınma plânının disiplini içinde düşünülmüştür.

5- Hazırlanan plân ve programlara rağmen ekonomiye, ekonomi dışından müdahaleler yapılabileceği hususu daima gözönünde bulundurulmuş ve buna karşı tedbirler alınması öngörülmüştür.

6- Görüşler üç temel denge üzerine dayandırılmıştır. Bunlar;

a) Devlet bütçesi denk olmalıdır.

b) Devletin yatırım harcamaları, bütçe fazlaları ile iç borçlanmadan elde edilen devlet gelirleri toplamına denk olmalıdır.

c) İthalat, ihracata denk olmalıdır. Fakt bu denklik ülke bazında ayarlanmalıdır.

7- Devletin sınai ve ticari alandaki bütün faaliyetleri hep geçici, yol gösterici ve örnek olucu mahiyette görülmüş ve uygulamalar bu amacın gerçekleşmesi için yapılmıştır.

8- Tam çalışma benimsenmiş ve ülke çapında tam çalışmanın sağlanması için çiftçiye, işçiye ve bütün faal nüfusa iş imkanı sağlanması öngörülmüştür.

Atatürk görüldüğü gibi, her yönüyle mükemmel bir politika miras bırakmıştır. Oysa Atatürk'ten sonra ekonomiyi yönlendirenler gözlerini daima dışarıya çevirmişler, kendi sahip olduklarını incelemeyen, sorunlara çareyi daima yabancı örneklerde aramışlardır. Mevcut olan bütün olumlu şartlara ve potansiyele rağmen uygulanan sistemler ülke kalkınmasını ve refahını sağlamaya çalışmışlar, ama ülkenin kalkınmış ülkeler arasında yer almasını sağlayamamışlardır. Bütün ümitlerin, marksist-sosyalist veya

İslâmi ekonomi sisteminde görenlerin, büyük bir yanılgı içinde oldukları söylenebilir.

Atatürk İnkılâpları'nın üst yapı inkılâpları olduğu ve ekonomik politikasının bir yenilik taşımadığı, ülkenin ihtiyaçları neyi gerektiriyorsa onu yaptığı, ekonomik bir felsefe ve bir fikir yaratmadığı şeklinde son yıllarda öne sürülen görüşlerin Atatürk gerçeği ile hiçbir ilgisi yoktur. Atatürk'ün bütün inkılâpları gibi, bizzat yaptığı ve başarı ile uyguladığı "Ekonomi İnkılâbı"da Türk toplumunu temelden çağdaşlaştırmak amacına yönelmiştir.

Atatürk'ün ekonomik görüşleri, bugün gelişmekte olan ülkelerin başarı ile uygulayabilecekleri ve kısa süre içinde bu çabalarının neticesini alabilecekleri anlaşılır, tutarlı ve yeterli kurallara sahiptirler.

Atatürk'ün ekonomik görüşleri değerli bilim adamlarımız tarafından bütün yönleri ile teker teker ele alınarak uygulayıcı birimlere ışık tutacak, yol gösterecek bir seri tedbirler manzumesi haline dönüştürüldüğü takdirde, Türk Milleti'nin patentinden kurtarılacak bütün insanlığın hizmetine açık, uluslararası bir hüviyete kavuşabilecektir.

"Kılıç kullanan kol yorulur ve nihayet kılıcı kınına koyar, belki o kılıç kında küflenmeye ve paslanmaya mahkûmdur.

Lakin saban kullanan kol gün geçtikçe daha ziyade kuvvetlenir ve kuvvetlendikçe daha çok toprağa sahip olur."

"Yeni Türk Devleti temellerini süngü ile değil, süngünün dahi dayandığı iktisadiyle kuracaktır."

M. Kemal ATATÜRK